

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 16. avgusta 1882.

Obseg: Še eno ajdi na hvalo. — Slavnim županstvom na Kranjskem v prevdarek. — O novi obrtnijski postavi. (Konec.) — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Triletnica Taaffejeve vlade. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Še eno ajdi na hvalo.

(δ. π.)

Hitro rasteĉa in zeló pernata ajda posebno, ako je precěj gosto sejana, tako popolno pokrije vso njivo, da poleg nje nima prostora druga rastlina in tudi plevel ne. Te ajdine lastnosti napotile so veĉe gospodarje, poskušati z ajdo preganjati pernico, najtrdovalniši plevel, in kakor sledeĉa skušnja priĉa, z dobrim vspehom.

Oskrbnik Wischin, ki je imel v Podoliji oskrbovati dve grajšĉini s 6400 orali polja, kjer se je za ųganje špirta pridelovalo najveĉ krompirja in turšice, našel je tam tretjino polja tako prerašĉenega s pernico, da je bilo skoraj vse obdelovanje brez vspeha. — Poskusi tedaj z ajdo zoper pernico in vsejal je 12. maja na 180 oralov plitvo zoranih njiv prav gosto same ajde; ko je to septembra meseca poųel, koj je zopet zoral, ne da bi bil našel še kaj perniĉnih korenin; potem vsejal je pšenico, katera je dobro rodila, in na njivah videti je bilo le malo plevela. Druųih 180 oralov njiv preoral je veĉkrat zaporedoma, vselej dobro prevlekel, plevel do ĉistega pograbil in takoj seųgal; potem pa je njive neposejane pustil do jeseni; ko je na jesen zopet zoral za pšenico, videti je bilo še zmiraų precěj pernice. Pet let je potem zaporedoma veĉkrat najbolj plevelne njive dal ĉistiti s tem, da jih je prav gosto obsejal z ajdo, in vselej z najboljšim vspehom in z najmanjšimi stroški. — Letos je zopet vsejal na 55 oralih ajde, ostalih 60 oralov pa je, ker ni imel veĉ semen, oral in potem prazne pustil. Po prvem oranji prevlekel je njive šestkrat in vselej pograbil plevel in korenine, po novem oranji prevlekel je polje zopet petkrat z angleško in petkrat z navadno brano, in plevel, ki ga je nabral in seųgal pri tem dragem in trudapolnem ĉišĉenji, cenil je na 20 voz pri vsakem oralu; vendar pa pravi imenovani oskrbnik, da je uųe zdaj prepriĉan, da bodo v jeseni njive z ajdo obsejane manj plevelne, kakor zadnje omenjenih 60 oralov, ki so do jeseni prazni in katere so mu prizadele neprimerno veĉkrat veĉe stroške.

To pripoveduje imenovani gospodar ajdi v hvalo, dostavlja pa, da se ĉišĉenje le tedaj popolnem doseųe, ako koj po povųeti ajdi njivo zorje in poseje, da se plevelu ne pusti duška, zopet šopiriti se po njivah.

Slavnim ųupanstvom na Kranjskem v prevdarek.

Veleųlavni deųelni odbor kranjski razposlal je z dnevom 22. julija t. l. ųtev. 4255 vsem ųupanstvom na Kranjskem okroųnico s sedmimi vpraųanji gledé preskrbovanja domaĉih ubogih, na katera je do dne 20. t. m. odgovoriti. Da bodo tudi dragi ĉitatelji „Novic“ vedeli, kakova so ta vpraųanja, jim jih tukaj podajam:

1. Kako je vredjeno preskrbljevanje ubozih v občini in po katerem naĉinu se ubogi preskrbujejo in podpirajo?

2. Ali je v občini katera bolniųnica, hiųa za uboge, ustanove ali druge naprave za preskrbovanje ubozih?

3. Koliko ubozih preskrbuje zdaj občina in po katerem naĉinu?

4. Koliko izdá občina vsako leto za preskrbovanje ubozih?

5. V katerih obzirih se kaųe sedanje preskrbovanje ubozih znamenito pomanjkljivo?

6. Kje so iskati vzroki te pomanjkljivosti?

7. S katerimi sredstvi bi se dalo pomagati oziroma zadostiti tirjatvam preskrbovanja ubozih?

Se ve, da zna biti po razmerah posameznih obĉin potrebno, da obĉinski odbor pri posvetovanji gledé preskrbovanja ubozih tudi še druga vpraųanja v pretres vzame in deųelnemu odboru o njih poroĉa.

Toliko iz dotiĉne okroųnice.

Ker se uųe pripravlja naĉrt postave gledé preskrbovanja ubozih, potrebno je, da se kaj praktiĉnega in poųtenega s postavo doseųe in doųene. Da bi se pa to doseųlo, potreba je deųelnemu odboru prav dobro pokazati tisti vir, iz katerega obĉinam in deųeli reveųi v preobilnem ųtevilu in veliki mnoųici prihajajo. Ker se ta vir menda nikoli prav ĉisto zamaųiti mogel ne bode, naj bi se vsaj s postavo toliko naĉinilo, da bi iz njega z reveųi vred tudi za-nje potrebni material prihajal. Ta vir, kateri obĉinam in deųeli toliko nepotrebnih reveųev rodi in daje, je postava, katera daje vsakemu pravico ųeniti se.*) Pisal sem uųe enkrat na tem mestu veĉ o tem; danes na kratko le to-le:

*) Ne prezirajte tudi nasledkov sedanje domovinske postave. Kmetiųki obĉan moųkega in ųenskega spōla svoje moĉi najbolųjih let puųĉa v mestih; bolnega in onemoglega pa vrųejo nazaj v zdavnej pozabljeni rojstni kraj!

Vred.

Koliko je v deželi takih ljudi moškega in ženskega spola, kateri nimajo ne zemljišča, ne hiše, ne dote in prav nikakoršnega premoženja, toraj nič. Taki ljudje potem navadno kot posli služijo ali pa dninarijo, večkrat so pa tudi pravi pohajači. Kar pride neki čas, gre in se tak „nimanič“ z „nimaničevko“ seznani in zaljubi ter ž njo navadno ob nedeljah vse, kar je med tednom si prislužil, po krčmah zapije in zapravi. Ko zopet to nekoliko časa trpi, pride obema na misel: „alo, dajva se poročiti, da ravno vse za nama uže s prstom kazalo ne bode“, ker je morebiti tudi tretji „nimaniček“ na — poti za njima. In res, delata par tednov nekoliko pridneje in sta malo bolj varčna, da spravita kakih pet goldinarjev za oklice in poroko skupaj, pa so vse druge skrbi pri kraji! Tak ženin javi se pri županstvu za dovoljenje (ženitovansko oglasnico); to se mu upre in oglasnico odreče, in za to — navadno pozneje primorano oglasnico izdati — dobi še kako pošteno podnosnico, a zakon se vsejedno izvede — občini in deželi na kvar.

Taki zakoni in ženitve na „gole roke“ dajo zopet brez broja enacih ženinov in nevest, ko enkrat dorastejo, s čemer se blagostan posameznih občin in vse dežele gromadno spodkopuje, a splošno uboštvo in siromaštvo pa siloma širi. Dokler so taki ljudje še zdravi in če poleg tega tudi kako rokodelstvo umejo ter so zraven tudi pridni in varčni, je uže še; ko pa onemorejo ali pa tudi kaka bolezen čez-nje pride, so pa prec občini in deželi na ramah. Takih tužnih zgledov se menda nikjer ne manjka.

Ker se pa uže postava o preskrbovanji revežev snuje, naj bi se s to postavo tudi za to skrbelo, da bi se takim nepotrebnim zakonom nekaj jéz napravil; to more se pa edino le zgoditi in doseči s tem, da se za take ženine vpeljejo primerno visoke ženitovanske takse, katere bi za vsakega spod 100 gold. biti ne smele. Iz teh taks napravila naj bi se posebna blagajnica, še boljše poseben oddelek k deželni splošni blagajnici, od kodar naj bi ob času „potrebe in pomanjkanja“ taki ljudje primernih podpor za starost, bolezen in odškodnino bolnišnicam prejimali, s čemer bil bi zdaten del davka občincem in deželanom (davkoplačevalcem) prizanešen in odbrisan. Naj se le pomisli, koliko vsako leto našo deželo taki bolniki po bolnišnicah v mestih stanejo; to je najbolje županstvom, c. kr. okrajnim glavarstvom in pa deželnemu odboru znano. — In kaj je temu največi povod in vzrok? Postava o prosti ženitvi.

Slavna županstva po vsej domovini naj bi pa hotela vso to reč nekoliko temeljiteje na vse strani premišljevati, nego sem jo ravno tukaj naslikal, ter tudi v tem obziru deželnemu odboru kranjskemu v odgovorih na omenjeno „okrožnico“ krepkih in temeljitih nasvetov staviti, na podlagi katerih naj bi se potem praktična postava za preskrbovanje revežev izvela in napravila.

Tukaj naj le še omenim, da naj bi se tudi še za to skrbelo, če kdo po svojem lastnem zadolženju ali pa po nesreči in nezgodah ob premoženje pride, naj bi se pri prodaji nekoliko, premoženju primerno število odstotkov za gori imenovano „podporno blagajnico“ oziroma „izdrževalnico revežev“ v dotične prodajne pogoje jemalo in taki blagajnici odrajkalo, iz katere bi potem takem tudi ti „prisiljeni“ reveži pomoč izdrževanja prejimali.

M. Rant, narodni učitelj.

0 novi obrtnijski postavi.

(Konec.)

Večina obrtnijskega odseka je toraj storila, kar je pri sedanjih okoliščinah storiti mogla. Ne tajim, da je od nje nasvetovana postava pomanjkljiva. Pomanjkljiva je v dvojnem oziru: 1) ker ne obsega vseh zadev obrtnijskega stanu, in 2) ker ne vstreza vsem željam obrtnikov. Toda začetek je storjen, in prepričani smo, da bodo polagoma prišli na vrsto tudi še drugi deli obrtnijske postave in bomo kmalu imeli popolnem nov obrtnijski red.

Da večina ni vstregla vsem željam obrtnikov, pač lahko umete, ako pomislite, s kolikimi ovirami in zadržkami se ji je bilo bojevati, in kako veliko je bilo nasprotovanje manjšine. Večkrat smo bili na tem, da bi se bilo vse podrlo, in bi bil ves trud zastonj; ni toraj ostalo drugzega, kakor nekoliko odjenjati, da se je vsaj nekaj rešilo. Naj pri tej priliki omenim, da so bili nekateri nasveti poročevalca grofa Belkredija za obrtnike v marsikaterem oziru primernejši in boljši, kakor jih nahajamo v sedanjem postavnem načrtu. Ali hudo nasprotovanje manjšine in omahljivost nekaterih udov večine z njimi ni bila zadovoljna in moral je odjenjati, da ni propadla cela postava. Omenjam med drugim, da bi se bili po njegovih nasvetih združni in pomočniški shodi veliko prosteje gibali, kakor po predloženem načrtu. Grof Belkredi je za obrtnijski stan silno vnet, ob enem je strogo konservativen in katolišk mož, ki vé, da se delavcev ni treba bati, ako se jim dá, kar jim gré. Pa liberalna manjšina, ki vedno o svobodi govori, zahtevala je policijsko nadzorništvo vseh takih shodov, češ, da bodo sicer delavci socijaldemokratska načela razširjali in nevarne spletke delali. Ako bi bilo šlo po njihovi misli, bi se moral vsakemu delavcu policaj za hrbet postaviti. Šli so tako daleč, da so hoteli vladi celó zaukazati, da mora k vsem takim shodom poslati vladnega zastopnika in dá bi se pregrešila zoper postavo, ako bi tega ne storila. To sicer ni obveljalo, vendar pa se je vladi pripoznala pravica, da sme k takim shodom poslati svojega zastopnika, ako se ji to zdi potrebno.

Postava je pomanjkljiva, kakor je pomanjkljivo sploh vsako človeško delo, pa čas in skušnja bosta učila, v čem jo bode treba izboljšati ali premeniti. In prepričani bodite, da se večina takim premembam ali potrebni zboljšanju nikdar ne bode upirala, ampak prav rada dobre svete sprejemala, da bomo polagoma dobili obrtnijsko postavo, ki bode vstregla željam in potrebam obrtnijskega stanu.

Pa s tem, da je odsek dovršil posvetovanje o glavnih delih obrtnijske postave, še ni vse dognano. Čaka je še posvetovanje v državnem zboru, in gledati bode treba, da trud in delo obrtnijskega odseka ne ostane zastonj, da se postava ne odloži. Še zadnji dan in zadnjo uro, ko je bilo posvetovanje v odseku končano, hotela je manjšina vse zavleči in je zahtevala, naj se sklenjeni oddelki še ne izročé državnemu zboru, ampak naj se toliko časa počaka, da se bodo dovršili tudi drugi deli, in da se mu bode predložila cela postava. Toda tako ravnanje bi bilo nevarno; ako pomislimo, da je vse mogoče, in da se pri nas najimenitnejše politične premembe izvršé kar čez noč, bi bil ves trud obrtnijskega odseka zastonj, ko bi se primerilo, kar Bog varuj, da bi leva stranka v državnem zboru zopet prišla do večine; z desnico bi padla tudi obrtnijska postava, želje obrtnikov bi se nikdar več ne vresničile in s svobodno obrtnijo bi se za obrtnijski stan povrnil dosedanja žalostni časi. Reč se toraj ne sme odkladati, in večina